

14. *Середа О. З.* Українська мистецька преса Галичини 20—30-х рр. ХХ ст.: історико-функціональний та тематико-типологічний аспекти : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.04 / Середа Оксана Зенонівна. — Київ, 2012. — 20 с.
15. *Тарнавський О.* Літературний Львів 1939—1944 : спомини / Остап Тарнавський ; упоряд. Василь Габор. — Львів, 2013. — 134 с. — (Приватна колекція).
16. *Чмух О.* Святослав Гординський — мистець і мистецтвознавець / Ольга Чмух // Сучасність. — 1977. — Ч. 4. — С. 20—28.

Мальвіна Михалюк

ЧАСОПИС «ДІЛО» ЯК ПЛАТФОРМА
ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ВИСТУПІВ
РОМАНА КУПЧИНСЬКОГО (1924—1939 рр.)

Розглянуто тематичну різноманітність публіцистики Романа Купчинського у газеті «Діло» міжвоєнного періоду, проаналізовано основні теми його фейлетоністики: політична, економічна, виховна, ментальна, мемуарна та мисливська.

Ключові слова: Роман Купчинський, тематична різноманітність, газета «Діло», політичний, економічний, виховний, ментальний, мемуарний та мисливський аспекти тематики фейлетонів.

Исследовано тематические разновидности публицистики Романа Купчинского в газете «Діло» междувоенного периода, проанализированы тематические линии фельетонов: политические, экономические, воспитательные, ментальные, мемуарные и охотничьи.

Ключевые слова: Роман Купчинский, тематические разновидности, газета «Діло», политические, экономические, воспитательные, ментальные, мемуарные и охотничьи аспекты тематики фельетонов.

Thematic diversity of pamphlets of Roman Kupchinskiy, which were published in newspaper «Dilo» during the interwar epoch has been considered. Main subjects lines of satirical articles: political, economic pedagogic, mental, memoir, hunting and were analyzed.

Key words: Roman Kupchinskiy, thematic diversity, newspaper «Dilo», political, economic, pedagogic, mental, memoirs and hunting aspects have been analyzed.

Роман Купчинський (24.09.1894—10.06.1976) — талановитий український поет та письменник — не втомлювався поєднувати літературу з журналістикою. Він співпрацював та публікував свій журналістський доробок у часописах «Дзвони», «Діло», «Заграда», «Кооперативна Родина», «Неділя», «Новий Час», «Нові Шляхи», сатиричних виданнях «Будяк», «Зиз», «Маски».

Проблематику фейлетоністики Р. Купчинського порушували у своїх працях такі дослідники: Л. Сирота «Фейлетони Романа Купчинського (1924—1939): критика і самокритика», «Позичене і власне: тематико-стилістичні особливості фейлетонів Р. Купчинського», М. Мельник «Ідеї національно-культурного відродження у фейлетонах Романа Купчинського: (20-ті — 30-ті рр. ХХ ст.)», «Публіцистика Романа Купчинського», «Роман Купчинський як сатирик (Галактійон Чіпка на сторінках газети “Діло”», Ю. О. Савчин «Фейлетоністика Романа Купчинського на сторінках газети “Діло” (1924—1939 рр.)». Однак у цих студіях ступінь опрацювання теми не є повною і ґрунтовною, наявно багато прогалин, тобто потрібно суттєво уточнити, доповнити, доопрацювати та переосмислити публіцистичний доробок Р. Купчинського на якісно новому рівні пресознавчого дискурсу.

Проблематизація нашої статті базується на нових ідеях, які не порушувались іншими дослідниками, проведено докладний аналіз пласту фейлетонного доробку автора у часописі «Діло», заповнено прогалини, що стосуються конфіскованих фейлетонів, тематичного поділу фейлетонного доробку автора, повною мірою проаналізовано та висвітлено проблематику фейлетонів Р. Купчинського.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше зроблено спробу типологізації фейлетоністики Р. Купчинського відповідно до оригінальної схеми.

Початок зв'язку Романа Купчинського з часописом «Діло» сягає другої половини 1924 р., де у рубриці «Відгуки дня» автор завдяки своєму природному почуттю гумору, широкому світогляду, асоціативному мисленню та алегоричній манері писання розкрив себе як вправний фейлетоніст і де впродовж 1924—1939 рр. надрукував понад тисячу гумористично-сатиричних творів.

Ерудиція Р. Купчинського була настільки розвинена, що його вміння фантазувати і бачити проблему в несподіваних ракурсах

робило його сатиричні твори надзвичайно оригінальними і змістовними, — це давало змогу «організовувати» вдячних передплатників, які з нетерпінням чекали нового номера часопису «Діло». Як журналіст із професійними навиками, він вдало вміщував у свої фейлетони додаткову інформацію, суть якої полягала в новому, контрастному баченні явищ дійсності, завдяки новим своєрідним сатиричним образам і гостро поданим актуальним проблемам. Однак основне, що зробило Р. Купчинського професіоналом у жанрі фейлетоністики, було вроджене почуття гумору, а також здатність до асоціативного мислення і алегоричної манери письма. Він був, по суті, єдиним автором рубрики «Відгуки дня», що функціонувала у львівській газеті «Діло» (крім часу літніх відпусток, під час яких автор виїжджав зі Львова, або службових відряджень). Р. Купчинський підписував свої сатиричні твори псевдонімом Галактіон Чіпка, а також Мусій Гак — одноразово у фейлетоні «Велика зміна» [6], присвяченому 1 квітню, що мав на меті жартівливий підтекст. У ньому вигаданий автор і ведучий нової рубрики «Що день несе» — Мусій Гак — повідомляє про припинення співпраці Галактіона Чіпки з газетою «Діло» і перехід його до редакції газети «Нові Шляхи». Цей фейлетон спричинив великий галас серед прихильників творчості Галактіона, що свідчило про небайдужість читачів до сатиричних творів автора. Тому вже у наступному фейлетоні, «Епілог одної неправди» [11], автор розвінчує свою вигадку та описує враження від листів прихильників: «Читаючи громи на свого наслідника, моє серце то росло, то сідало, як великодна баба. Не кожному пощаститься читати на себе і стільки доброго і стільки злого» [11].

У цій статті ми розглянемо журналістські виступи Р. Купчинського на ті теми, що приваблювали автора найбільше. Це, зокрема, політична (українська проблематика міжвоєнного періоду та вплив цензури на політичні фейлетони автора); економічна («Велика депресія» 1929—1930-х рр.); виховна (вплив карнавалів, балів, чайних вечорів, вечорниць та інших видів розваг на формування цінностей української молоді міжвоєнного періоду); мемуарна (фрагменти спогадів автора про Січове стрілецтво); ментальна (певні особливості характеру та поведінки, які притаманні українській нації); мисливська (мисливські пригоди автора).

У політичних фейлетонах автор висвітлює перебіг суспільно-політичних подій на території Галичини у міжвоєнний період. Як свідомий інтелігент, автор не міг змиритися із тим, що Україна не втримала своєї держави й опинилася під окупаційними режимами інших країн. Адже перебіг міжнародних подій після Першої світової війни був дуже несприятливим для українського народу. Українці були єдиним народом, який після розпаду Австро-Угорської імперії не зміг домогтися незалежності. Тож українські землі були захоплені іншими державами. Східні українські території увійшли до складу СРСР, а західні землі поділили між собою Польща, Румунія та Чехо-Словаччина. Друга Річ Посполита успадкувала українські землі від Австро-Угорської та Російської імперій. Східна Галичина остаточно стала власністю Польщі за рішенням Ради Амбасадорів у 1923 р. Тому відповідно політика поляків щодо українців ставала дедалі жорстокішою з елементами асиміляції, що не могло не викликати спротиву українських патріотичних сил, зокрема Р. Купчинського, який у своїх фейлетонах намагався в легкій іронічній формі доносити до аудиторії всю правду про стан речей у державі та становище українців у ній. Ця проблема стала однією із найпекучіших у політичних фейлетонах Р. Купчинського. Серед них: «Казка про дві сестри», «Клопіт з мільонами», «Ще один кордон», «Заграничні гості», «Ломім кордони», «Де живуть українці?», «Нерозгадана тайна».

У фейлетоні «Клопіт з мільонами» [16] автор не міг збагнути, як сорокамільйонний народ може бути таким поневолею: «роздерті, розчленовані, в кожного сусіда по п'ять, по десять мільонів». Можна перерахувати низку причин, чому українці опинились у такому стані, — «від географічних до історичних, від політичних до господарських. Але рідко коли згадує хто про психічні...». Саме на психологічних причинах завжди акцентує увагу фейлетоніст, адже власне ця байдужість українця до себе, до свого сусіда, до своєї ідентичності породжує низку проблем: «Деж причина лиха? А деж би, людоньки добрі, як не в нас самих. Критикувати?! — то ми. Хвалитися?! — то ми. Підпомогти?! Це вже складніша справа, яка вимагає надуми. Відповідь нелегка. Так воно і є. Критикуємо, хвалимося, але помагати... Най Бог помагає!» [13].

Український народ розглядався владою Польщі і владою Радянського Союзу лише як гнучкий матеріал, з якого можна було б

зліпити покірний ополячений чи зрусифікований натовп. Інтелігенція розуміла цю стратегію окупаційної влади і всіляко закликала народ не забувати свою приналежність до України, хоча й розділеної, але однієї за етнічним складом. Р. Купчинського це питання надзвичайно боліло. Про те, де живуть українці і ким вони є, він описує у фейлетоні «Де живуть українці?» [8]. Тут розповідається про те, що неодноразово світовою спільнотою робилися дослідження, хто ж такі українці? Польща заявляла, що українці живуть на схід за Збручем, а галичани — це польське плем'я. Росія ж, навпаки, констатувала, що українці живуть на західних землях і їх там аж 7 млн, а наддніпрянці — це російське плем'я. Чіпку обурює такий стан речей і невизнання української нації, його також болить, що українцям дуже легко дається польська мова, як інтелігентам, так і селянам, тому і запевняють польські вчені, що українці — це «попсуті поляки» [Там само]. Однак Галактіон, як завжди, не занепадає духом, а списує все це на велику здібність українців до вивчення мов.

Політичні фейлетони викликали найбільше незадоволення цензури. Але конфіскація фейлетонів не лише не робила уразливішим Чіпку, а й, навпаки, давала йому можливість черговий раз ущипнути цензуру. Унаслідок цього у рубриці «Відгуки дня» з'являється низка фейлетонів п. н. «З моєї офіційної [урядової] переписки». Тут Галактіон давав пояснення (зазвичай іронічне), спростування або висловлював нерозуміння стосовно сконфіскованих місць. Наприклад, щодо фейлетону «Пекло і Рай» [22] Чіпка зазначає, що він не був «кепським», але вже сам заголовок давав підставу для роздумів. Чому викреслили слово Рай, а не Пекло, чому сконфіскували букву «і»: «...таке собі поштиве добре і дурне “і”... воно нічого не означає, нікого не критикує, а служить тільки до в'язання окремих слів та... протиставлення двох понять». Цією відповіддю Купчинський дає можливість читачу самому зробити висновок про нелогічність і необґрунтованість деяких конфіскацій.

Економічну тематику, яку журналіст Р. Купчинський не міг обійти осторонь, оскільки Велика депресія 1929—1933 рр. вплинула на внутрішньоекономічні процеси у Східній Галичині, яка перебувала в складі Другої Речі Посполитої.

Автор показує реакцію світової спільноти на економічну кризу: «Кріза! В усіх часописах світа займає це слово кілька стовпців,

у всіх розмовах вже зредукованих і ще не зредукованих урядників, вже збанкрутованих і ще клигаючих промисловців це слово повертає як рефрен при кожному реченні — ... Поїхав би, але криза. — Женився б, але криза... — Купив би, але криза. — ... Віддав би, але криза... Криза, криза, криза і ще раз криза!!». Криза настільки раптово заповонила розуми і гаманці людей, що повністю зупинилося будь-яке світське життя людей: «Кукає вона [криза] з державної каси і з приватної кишені, з фабричного комина і з селянської комори. По каварнях, де до недавна ще сотки людей пило “велику чорну”, деколи навіть із содовою — нині розсілася пуста, а не заплачена музика вколисує голодних “кельнерів” до сну» [17]. Через важку економічну ситуацію Польща запровадила нову бюджетну політику. Оскільки коштів на затвердження потрібного бюджету країні не вистачало, то було вирішено зменшити бюджет, але не за рахунок скорочення видатків на військо чи озброєння, а скороченням заробітку урядовцям на 15% із зняттям всіх додаткових платежів на 1931 р. Однак це не ліквідувало проблеми майбутнього дефіциту бюджету. Навпаки, населенню не полегшено податкових стягнень, а навіть збільшено. У 1932 р. урядовцям скорочено плату аж на 20%. Це все призвело до ослаблення купівельної спроможності населення, що перебувало під владою Другої Речі Посполитої.

Цю проблему описує Чіпка у фейлетоні п. н. «Криза» [17]. Автор занепокоєний, що чисельність «зредукованих» державних службовців постійно зростає, поповнюючи велику кількість безробітних: «Дочкою кризи є редукція. Хоч і грубо молодша від мами, але швидко вигналась вгору і тепер ходять обидві як сестри. Всюди їх можна подибати разом, а деколи навіть дочка приходиться скорше, як мама». Галактіон не схвалює постанову уряду щодо скорочення, зокрема, видатків на заробітну плату, однак для того, щоб не був сконфіскований його фейлетон, описує цю ситуацію алегорично. Він пропонує лікувати кризу «редукцією» у масштабнішому плані: «...маю на думці родину. І там мусить прийти редукція. Приходить голова родини до дому, сідає за бюро і пише. А другої днини по'являється родинний розпорядок: такий то а такий член рідні — зредукований! Очевидно на перший вогонь підуть тещі, за ними діти, потім жінка, а як і те не pomoже, то треба буде зредувати і приятельку. Колиб це все не помогло, то треба вкінці й себе зредувати» [17].

Більшість людей опинилися на межі розпачу і не знали, як зарадити біді. У фейлетоні «Осінь» [21] Чіпка описує злиденний стан простих людей, що не готові до зими. Вони не спроможні купити одяг та їжу для себе і своєї сім'ї. Але основна турбота цих людей полягає в обігріві домівки, адже «вугілля на місяць стане», а зима довга і холодна. Цей фейлетон дуже ліричний, відчутна ностальгія автора за літом і за кращим життям.

У фейлетоні «Під Різдво» [24] автор розповідає про свого приятеля, який взяв п'ять золотих позики в банку, щоб купити все необхідне для святкування Різдва. Проте, перерахувавши всі видатки, викреслив зі свого списку продуктів усе, крім двох оселедців, що і стали окрасою різдвяного столу: «Риба. Цього вже скреслити ніяк не можна... який без риби Святий вечір?! ... Але й бо дорога проклята риба! Один кг. 6 золотих. Хіба купувати таку, що тому місяць заснула! Але тоді що? Затруєння, лікарі, похорон... Ліпше буде свіжі і здорові оселедці. Також риба, ще й морська. Купив два оселедці та й досить» [24].

Цікавим є фейлетон про популяризацію українського товару «Свій до свого» [29]. Це гасло неодноразово друкувала українська преса, для підтримання розвитку українського виробництва. Однак, на жаль, не всі розуміли значення цих слів і трактували їх по-своєму — «Свій на свого». У фейлетоні йдеться про чоловіка, що прийшов до української книгарні за книгою. Втішений працівник книгарні з радістю, якнайкраще пакує книгу. Тоді починається діалог між покупцем і продавцем: «Скажіть, а скільки ця книжка коштує в жида? — Так само як в нас. Клієнт зробив здивовану міну. — Як то в нас? То вам треба за неї заплатити? — Як же ви думали за дармо. — Та я за ті гроші в жида дістану. Бувайте здорові» [29].

Отже, на думку автора, ментальні особливості українського народу тісно пов'язані як з політичними, так і економічними негараздами українців. У справі ментальності автор непохитний і дуже критичний, він «мокрим рядом» криє своїх співвітчизників, але це не означає, що українці як нація в очах Р. Купчинського такі недолугі, автор просто прагнув вказати на недоліки українців для подальшого виправлення.

Оскільки ментальність українців формувалася під впливом складних історичних обставин (бездержавність, вплив та тиск різ-

них панівних країн), наш народ у процесі свого історичного буття виробив особливий менталітет — своєрідний спосіб усвідомлення і ставлення до світу, зумовлений певними звичками, прагненнями, традиціями, вихованням, релігійними уявленнями, а також інтуїтивними несвідомими психічними процесами. Автор підтримує концепцію Остапа Вишні [4] і вважає, що для українців характерною є побудова життя на стратегії уникання негараздів, а не на стратегії досягнення успіхів, адже вони полюбують завершувати свою аргументацію «аби не гірше», їм притаманні соціальні байдужість та егоцентризм.

Автор наводить як приклад Івана Франка, в якій нужді митець жив і помирав. А був же час, коли він міг стати професором університету, але «чужі не квапились, наші не старалися — скінчилося на... дуже неприємних для нас документах» [26]. Однак через двадцятиріччя після його смерті людям «відкрилися» очі, і вони вже не знали, якою ще відзнакою посмертно нагородити митця, хоча як необхідно йому було б отримати цю нагороду прижиттєво. Автор закликає співвітчизників цінувати своїх геніїв за життя і полегшувати їм долю, бо творчі люди як діти, вони не пристосовані до цього світу: «Люди, що служать мистецтву, рідко мають широку губу і тверді лікті. Ідуть крізь життя задивлені в небо і не бачать ям під ногами» [32]. У 1920—1930-х рр. було запроваджено гасло «Свій до свого по своє», яке постійно друкувала українська преса для підтримання розвитку українського виробництва та популяризації власне української продукції. Цій темі Галактіон Чіпка присвятив низку своїх фейлетонів, адже від усвідомлення нагальності цієї проблеми у той період залежали добробут українців, а також наближення їх до створення своєї держави, позаяк українська кооперація у складі Польської держави давала безцінний досвід для майбутньої економіки власної країни.

Цій темі присвячений і фейлетон «Наші в наших» [20]. Чіпка починає свою розповідь з характеристики українського покупця: «Нема ліпшого, соліднішого, скромнішого і лагіднішого клієнта як українець у ... чужім склепі. І чемно поздоровить як увійде, і швидко вибере що потребує, і з усміхом попрощає як відходить». Зате коли наш покупець іде до нашої крамниці, то ситуація кардинально змінюється: «— Скільки, кажете, скільки? — Два п'ятьдесят»,

прошу! — Цікаво! Який-же мені сенс гнати до вас, коли я в іншому склепі за ті самі гроші дістану!». Таку поведінку українського покупця Чіпка називає легким «розчаруванням», але є ще й «тяжкі образи». Наприклад, коли продавчиня не назве нашу пані по титулу, або якщо не вгадає і применшить, то це «важка образа», яка відразу переходить з особистого на якість товару: « — Що? Такі фляки?! Думаєте, що я буду з патріотизму нищити здоров'я родини?!». Але це ще не всі претензії, які мають українці до українських крамниць. Автор розповідає одну історію, свідком якої він став: «...одна інституція відчиняє склепи в 6:30... Був такий випадок, що не ходили трамваї і панночка з'явилася аж у годині...6:20... Прибігла пішки і задихана взялася за колодки та засуви... — А ми тут доки будемо чекати?! — визвірилась одна служниця одної жінки одного достойника, дуфна на свою високу позицію в світі. — Я з того зроблю вжиток. Так далі не може бути!» [20]. Ось так допомагали українці один одному у розбудові власної торгівлі. Тому і не дивно, що єврейські склепи процвітали, а українська торгівля торувала собі важкий шлях до розбудови.

До фейлетонів на цю тему також належать: «Базар» [5], «Дзвін у церкву людей скликає» [9], «Роковини ризика» [28], «Свій до свого» [29], «Свій до чужого» [30], «Традиційне недовіря» [33].

Важливу роль автор приділяв впливу «підсоння» (природно-кліматичних умов на розвиток емоційності українського характеру) [1] на формування людської психіки. Цій темі він присвятив фейлетони «Збитки підсоння» [14] «Харч і психіка» [37], «Підсоння і психіка» [25], де проводить пряму паралель між настроєм людини та кліматом: «Якби Галичина мала більше погідних днів у році, напевно малаб менше слоти в душах і негод у своїй історії» [31].

Великий пласт своїх творів у «Ділі» автор присвятив виховній проблемі, що полягала у невідомості галицької молоді та у невмінні правильно розставляти пріоритети. Адже молоді люди замість того, щоб перейматися проблемами створення власної країни, служінню національним ідеалам, нескоренню окупаційному режиму, займалися підготовкою до балів та карнавалів. Автор не міг із цим змиритися, адже його молодість проходила під час національно-визвольних змагань за кращу долю України, він здобув звання старшини Українських січових стрільців та Української галицької

армії. Цій темі присвячено низку фейлетонів під спільною назвою «У вирі карнавалів»: «Карнавал!!! ... магічне, чарівне слово, що ділає як електрична течія: прискішує биття серця, лоскоче по хребті і по крижах... Карнавал!!! Щорік дорожше що небудь справити і що рік більше балів» [7]. У цій серії фейлетонів автор розповідає про те, як відбувалися карнавали, як доньки тратили безліч батьківських грошей на сукні, адже кожна мала бути ліпшою від попередньої: «Сім балів — сім суконок... аж жах бере, як подумати про батькову платню. Скільки грижі, скільки слів, сліз і тим подібних додатків, заки ті суконки побачили електричне світло балевої салі!» [35]. Не стримували цих панянок ні криза 1929—1933 рр., ні голодне існування українців Наддніпрянщини. У фейлетоні «У вирі карнавалів III» він проводить паралель із молоддю, яка проживала в радянській Україні: «На Радянщині зайшли вже так далеко, що навіть не видно. Там карнавалові панчохи мають тільки холявки і то полатані, а балеві сукні давно помандрували на село за бараболь і муку» [34].

Отже, як уже згадувалося, автор не поділяв карнавальної ейфорії і не розумів таких захоплень молоді, адже його юність пройшла дещо інакше: в окопах і під постріли гармат. Після всього пережитого на війні, у надважких умовах існування, у нього змінюється психіка, формується свій світогляд, незламний характер і поняття честі та справедливості і приходить зрілість у 20-річному віці. Увесь пласт творчості Р. Купчинського, присвячений спогадам про часи УСС, дуже різноманітний, але в усіх його творах, чи це пісня, чи фейлетон, домінує дух часу, це документальні спогади, що переносять нас на сторіччя в минуле.

Спогади Р. Купчинського про Українське січове стрілецтво та Українську галицьку армію можна вважати реконструкцією подій, що відбувалися у період Першої світової війни. Завдяки присвятам тому чи іншому герою Національно-визвольних змагань ми черпаємо дуже багато особистої інформації про людину, дізнаємося про її зовнішність, бачимо її характер, спостерігаємо за її вчинками та подвигами, проходимо шляхом її героїської загибелі, а також переживаємо втрату разом з автором.

Як відомо, у 1914 р. Р. Купчинський записався до Легіону Українських січових стрільців — добровільної української стрілецької

армії, що утворилася з учасників спортивно-культурного товариства «Січ». Легіон УСС належав до складу австрійської армії, але Австро-Угорщина не була зацікавлена в українських збройних силах, тому, на відміну від австрійських вояків, січовики були погано озброєні та майже не мали санітарної та інтендантської служб. Однак попри все наші воїни демонстрували високий рівень боєздатності, згуртованості, патріотизму та віру в ідею відновлення незалежності України.

За час бойових дій Р. Купчинський досяг значних успіхів у військовій кар'єрі: він піднявся з рангу рядового солдата до обер-офіцера, брав участь у боях за гору Маківка у 1915 р., командував сотнею Вишколу УСС на румунсько-буковинському кордоні у 1918 р. та пішим полком УГА у боях за Львів у січні 1919 р.

Р. Купчинський згадує у «Ділі» відомих і невідомих героїв-стрільців, що поклали свої голови за Україну, зокрема Романа Дудинського, Володимира Загультського, Ігоря Лоського, Ромуальда Луцика, Теофіла Мойсейовича, Івана Стефановича, Йосипа Телищака, Федора Черника, Северина Яремкевича, Осипа Яримовича [3]. Розглянемо згадки лише про деяких воїнів із когорти славних героїв УСС. Наприклад, Ромуальд Луцик (1891—1916) — розвідник, який виконав доручене йому завдання ціною власного життя. Героїчна постать стрільця настільки надихнула Р. Купчинського, що навесні—влітку 1915 р. у Карпатах поет написав та присвятив йому свою першу стрілецьку пісню «Ой там при долині...». Новостворена пісня, покладена на народну мелодію, дуже швидко стала близькою стрільцям як болюча пам'ять про усіх полеглих. Осип Яримович (1897—1917) — обер-лейтенант, активний учасник пластунського руху, комендант сотні УСС, що загинув у бою під с. Конохи, відбиваючи ворожий напад протягом двох днів [15]. Р. Купчинський написав пісню «Накрила нічка» для свого сотенного коменданта, поручника Осипа Яримовича, і після загибелі товариша під Конюхами 1 липня створив другу частину пісні, що творить цілісну картину. Федір Черник (1894—1918) — пластун, український січовий стрілець, сотник Київського корпусу Січових стрільців, «командувач» бою під Мотовилівкою, загинув як герой, прикриваючи своїх товаришів кулеметним вогнем. Його постать надихала побратимів, січових стрільців, на створення художніх творів

про подвиг героя. Р. Купчинський не був осторонь цього, разом з Левком Лепким він написав вірш на музику Антіна Баландюка п. н. «Гей там, у Вільхівці», а 1921 р. видав відому поему «Дума про смерть Хведора Черника» [2]. Ф. Чернику автор присвятив фейлетон «У двадцяті роковини (Памяти Федора Черника)» [36].

Розповіді та спогади Р. Купчинського про своє військове минуле і героїзм Січових стрільців у період Визвольних змагань, що вміщувалися як фейлетони у газеті «Діло» впродовж 20—30-х рр. ХХ ст., перегукуються як із творами автора, написаними та надрукованими в пресі передвоєнних часів («Свобода», «Шляхи»), так і спогадами, друкованими уже в пресі періоду еміграції автора («Вісті Комбатанта»). Це означає лише одне — спогади автора про часи Визвольних змагань не затерлися, в його пам'яті вічно живими залишаються його товариші, що показали справжній героїзм та любов до Батьківщини.

І наостанок розглянемо пласт фейлетонів Р. Купчинського, присвячених його улюбленій справі — полюванню. Мисливство для автора було способом відпочити емоційно від напруженого міського темпу життя, від розумового перевантаження, від «тісного бюрка» редакції «Діла», де автор невтомно писав свої фейлетони. Тому можемо простежити, що всі твори мисливської тематики дуже ліричні, без тіні сарказму з боку автора, вони переносять нас у кардинально інший простір. Уїдливий, надмірний та непохитний фейлетоніст перетворюється в лірика: «Там десь у темних зворах Карпат гремить закоханий олень, визиваючи суперників на чесний двобій... Дикий кабан буйний тепер і перебірчивий. Вийде на ланок бараболі, потицькає рядки і тільки що десяту бараболю хрупне. Загодований добре з літа, а зимою не журиться. Мати-природа ховає йому в землі корінці, і якое прогодусь через голодний час. Козел скидає свою окрасу, немов на те, щоб мисливий не відрізняв його так легко від серни. Далеко він тепер більше осторожний, недовірчивий... Заяць також не той, що в літі... Тепер він глибоко запорпується, бо й вітри вже холодніші і душа чогось терпне» [19].

У фейлетоні «3 осінніх листів» [12] автор показує нам справжню суть полювання. У публікації йдеться про невідомого друга Р. Купчинського, який щосені запрошував його до себе на полювання «диків» і щороку полювання проходило за давно відпрацю-

ваною схемою: зранку «кава і папіроска», далі «підвода і ліс», згодом «становище й мисливські пси» і, зрештою, бракує тільки одного в цій картині — «диків», яких ще ніколи, відколи Чіпка сюди їздив, в очі не бачив. Ось увесь секрет полювання: «Але чи це в ловецтві найважливіше? Звірина — то тільки додаток. “Самое главное” — це обстановка: густий ліс, добрі пси, Олекса з рижими вусами (Олекса — це “побережник”, у ХІХ ст. так називали лісників. — М. М.) і сніданок». А на завершення автор висловлює свої емоції від такої зустрічі щирими словами: *«Добре мені в Тебе. Там так багато дерев і сонця, а так мало людей. А що мало і диків — то це така дрібниця, що й згадувати нема про що... Але є твій хутір, є доріжка до ліса і є таємні “Говори”. І є Ти, мій Друже — направду щиро писаний великою буквою»* [12].

Р. Купчинський неодноразово наголошував, що «мисливий — це був трохи спортсмен, а більше дивак, що мав таку собі нешкідливу манію» [23], а полювання для нього лише «спорт, товариство і серце». Він не любив убивати звірину, і дуже часто його мішенню був звичайний пень: «...крім пораних кількох пеньків, не було ніякої шкоди» [18].

Мисливість 20—30-х рр. ХХ ст. не мало на меті безконтрольне винищення тварин, воно радше базувалося на спортивному ентузіазмі, мисливець повинен був затратити сил, випробувати свою витривалість, уміти вичікувати, робити засідки, працювати з мисливськими псами, а не просто вбити для наживи чи задоволення. Панував кодекс честі для мисливців як зберігачів та очисників лісу, зберігалася культура полювання, були впроваджені спеціальні ловецькі календарі для різних регіонів, де зазначалося, на яких тварин можна полювати у відповідні пори року. Крім того, існував перелік певних видів тварин і птахів, на яких полювання було заборонено: зубри, лані, ведмеді, рисі, лосі, орли, журавлі. І бере неймовірний жаль при спогляданні за масовим винищенням природи у наш час, і те, що у ХХІ ст. відродилися зниклі види тварин у Чорнобильській зоні, свідчить про те, що homo sapiens несе навколишньому середовищу лише зло.

Отже, аналізуючи доробок Романа Купчинського у часописі «Діло», варто зазначити, що автор присвятив цій газеті п'ятнадцять років свого життя, написав понад тисячу фейлетонів, його публі-

цистика за тематичним спрямуванням була різносторонньою. Він розкрив неймовірну кількість актуальних та пекучих тем міжвоєнного періоду, неодноразово потрапляв під приціл цензури за свої гострі виступи. Автор не боявся під прикриттям сатири порушувати гострополітичні та економічні теми, не боявся висміювати недоліки своїх співвітчизників, виховувати молодь і просто нести сміх і гумор у життя людей. Газета «Діло» не лише стала платформою для виступів журналіста, а й тісно пов'язала автора з читачською аудиторією. Роман Купчинський, як ніхто, відчував межу між гострою сатирою і тонким гумором. Він умів бути категоричним у своїх виступах, коли це стосувалося долі його Батьківщини, але йому була притаманна й тонка лірика. Адже теми своїх фейлетонів він брав із життя, усе наболіле свого народу гаряче викладав на папері. Але основне, чим здобував прихильність читачів автор, — це тонкий гумор, що обеззброював найприскіпливішого критика, тому: «...нераз вплив на Ваше зажурене лице сміх, такий рідкий і тому такий дорогий у нинішніх часах» [10].

1. Енциклопедія Українознавства : загальна частина : перевид. в Україні. — Київ, 1995. — Т. 3. — С. 709.
2. *Купчинський Р.* Дума про смерть Хведора Черника / Роман Купчинський // Народний ілюстрований Календар товариства «Просвіти» на переступний рік 1928. — Львів, 1927. — С. 134—137.
3. *Михалюк М.* Пам'ять про загиблих товаришів УСС у публіцистиці Романа Купчинського/ Мальвіна Михалюк // Збірник праць Науководослідного інституту пресознавства. — Львів, 2015. — Вип. 5(23). — С. 551—568.
4. *Степико М. Т.* Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія / М. Т. Степико. — Київ : НІСД, 2011. — С. 269—270.
5. *Чіпка Галактіон.* Базар / Галактіон Чіпка // Діло. — 1935. — Ч. 313. — С. 7.
6. *Чіпка Галактіон.* Велика зміна / Галактіон Чіпка // Діло. — 1931. — Ч. 73. — С. 5.
7. *Чіпка Галактіон.* Гупа-гупа / Галактіон Чіпка // Діло. — 1925. — Ч. 32. — С. 2.
8. *Чіпка Галактіон.* Де живуть українці? / Галактіон Чіпка // Діло. — 1930. — Ч. 12. — С. 4.
9. *Чіпка Галактіон.* Дзвін у церкву людей скликає / Галактіон Чіпка // Діло. — 1932. — Ч. 273. — С. 5.

10. *Чіпка Галактіон*. Дорогі читачі! / Галактіон Чіпка // Діло. — 1929. — Ч. 207. — С. 3.
11. *Чіпка Галактіон*. Епільог одної неправди / Галактіон Чіпка // Діло. — 1931. — Ч. 79. — С. 5.
12. *Чіпка Галактіон*. 3 осінніх листів / Галактіон Чіпка // Діло. — 1932. — Ч. 250. — С. 5.
13. *Чіпка Галактіон*. Заждемо, чи ні?! / Галактіон Чіпка // Діло. — 1929. — Ч. 256. — С. 3.
14. *Чіпка Галактіон*. Збитки підсоння / Галактіон Чіпка // Діло. — 1933. — Ч. 73. — С. 5.
15. *Чіпка Галактіон*. Клаптики споминів / Галактіон Чіпка // Діло. — 1931. — Ч. 119. — С. 4.
16. *Чіпка Галактіон*. Клопіт з міліонами / Галактіон Чіпка // Діло. — 1931. — Ч. 200. — С. 5.
17. *Чіпка Галактіон*. Криза / Галактіон Чіпка // Діло. — 1931. — Ч. 187. — С. 5.
18. *Чіпка Галактіон*. Ліс і я / Галактіон Чіпка // Діло. — 1928. — Ч. 266. — С. 3.
19. *Чіпка Галактіон*. На лови! / Галактіон Чіпка // Діло. — 1927. — Ч. 231. — С. 4.
20. *Чіпка Галактіон*. Наші в наших / Галактіон Чіпка // Діло. — 1936. — Ч. 122. — С. 7.
21. *Чіпка Галактіон*. Осінь / Галактіон Чіпка // Діло. — 1929. — Ч. 243. — С. 3.
22. *Чіпка Галактіон*. Пекло і Рай / Галактіон Чіпка // Діло. — 1925. — Ч. 40. — С. 3.
23. *Чіпка Галактіон*. Під прапором св. Евстахія / Галактіон Чіпка // Діло. — 1937. — Ч. 227. — С. 9.
24. *Чіпка Галактіон*. Під Різдво / Галактіон Чіпка // Діло. — 1930. — Ч. 5. — С. 3.
25. *Чіпка Галактіон*. Підсоння і психіка / Галактіон Чіпка // Діло. — 1931. — Ч. 293. — С. 5.
26. *Чіпка Галактіон*. Поруч Шевченка / Галактіон Чіпка // Діло. — 1936. — Ч. 117. — С. 7.
27. *Чіпка Галактіон*. Правильна розв'язка / Галактіон Чіпка // Діло. — 1930. — Ч. 85. — С. 3.
28. *Чіпка Галактіон*. Роковини ризика / Галактіон Чіпка // Діло. — 1935. — Ч. 273. — С. 7.
29. *Чіпка Галактіон*. Свій до свого / Галактіон Чіпка // Діло. — 1932. — Ч. 216. — С. 5.

30. *Чіпка Галактіон*. Свій до чужого / Галактіон Чіпка // Діло. — 1933. — Ч. 256. — С. 5.
31. *Чіпка Галактіон*. Синява і сонце / Галактіон Чіпка // Діло. — 1933. — Ч. 72. — С. 5.
32. *Чіпка Галактіон*. Тернистим шляхом (Памяти Ігоря Лоського) / Галактіон Чіпка // Діло. — 1936. — Ч. 120. — С. 7.
33. *Чіпка Галактіон*. Традиційне недовіря / Галактіон Чіпка // Діло. — 1935. — Ч. 117. — С. 7.
34. *Чіпка Галактіон*. У вирі карнавалів III / Галактіон Чіпка // Діло. — 1931. — Ч. 35. — С. 2.
35. *Чіпка Галактіон*. У вирі карнавалу / Галактіон Чіпка // Діло. — 1930. — Ч. 29. — С. 4.
36. *Чіпка Галактіон*. У двадцяті роковини (Памяти Федора Черника) / Галактіон Чіпка // Діло. — 1938. — Ч. 258. — С. 13.
37. *Чіпка Галактіон*. Харч і психіка / Галактіон Чіпка // Діло. — 1934. — Ч. 94. — С. 7.

Андрій Беницький

ЛИСТИ МИХАЙЛА РУДНИЦЬКОГО
ДО СОФІЇ ЯБЛОНСЬКОЇ:
комунікаційні особливості

Визначено тематичні домінанти листів Михайла Рудницького до Софії Яблонської; окреслено досвід їхньої співпраці над виданням роману «Чар Марока», означено редакторський вплив М. Рудницького на творчість журналістки.

Ключові слова: *Софія Яблонська, Михайло Рудницький, листування, «Чар Марока», газета «Діло», журнал «Нова Хата».*

Определены тематические доминанты писем Михаила Рудницкого к Софии Яблонской; очерчен опыт их сотрудничества над изданием романа «Чар Марока», определено редакторское влияние М. Рудницкого на творчество журналистки.

Ключевые слова: *София Яблонская, Михайло Рудницкий, переписка, «Чар Марока», газета «Дило», журнал «Нова Хата».*

Thematic dominants of Mykhaylo Rudnytskyi's correspondence to Sofia Iablonska have been defined, the experience of their cooperation in the publication of the novel «A Charm of Morocco» has been outlined, the editorial influence of M. Rudnytskyi on the journalist has been determined.